

Inkomen van AOW'ers, 2000

Reinder Lok en Petra Ament

Het aantal particuliere huishoudens met AOW'ers nam in de jaren negentig met ruim 200 duizend toe tot 1,4 miljoen in 2000. Vrijwel alle huishoudens met AOW'ers ontvingen inkomsten naast de AOW. Een op de vijf huishoudens had echter hoogstens 250 euro bruto per maand aan andere inkomsten. Bijna 1,2 miljoen AOW-huishoudens ontvingen een aanvullend pensioen. De gemiddelde hoogte van het aanvullend pensioen was 780 euro per maand. In 2000 was het gemiddeld besteedbare huishoudensinkomen van AOW'ers 20 500 euro. Met name in het noorden van het land hadden AOW'ers een relatief laag inkomen.

1. Inleiding

In dit artikel staan inkomensgegevens van AOW'ers centraal¹⁾. We onderscheiden AOW'ers in institutionele huishoudens (bejaardenoorden, verpleeghuizen en dergelijke), en AOW'ers in particuliere huishoudens. Deze laatste groep wordt verder onderverdeeld in alleenstaanden, (echt)paren en AOW'ers die een gezamenlijk huishouden voeren met familieleden of anderen. Alleen personen die gedurende het hele jaar AOW ontvangen, zijn in dit onderzoek tot de AOW'ers gerekend²⁾.

In het artikel wordt allereerst aandacht besteed aan de ontwikkeling van het aantal AOW'ers. Daarna wordt ingegaan op diverse inkomensaspecten van AOW'ers. Aan de orde komen onder meer de samenstelling van het inkomen, regionale inkomensverschillen en koopkrachtontwikkeling. Een technische toelichting met de gebruikte begrippen volgt in paragraaf 8.

2. Toename van het aantal AOW-huishoudens

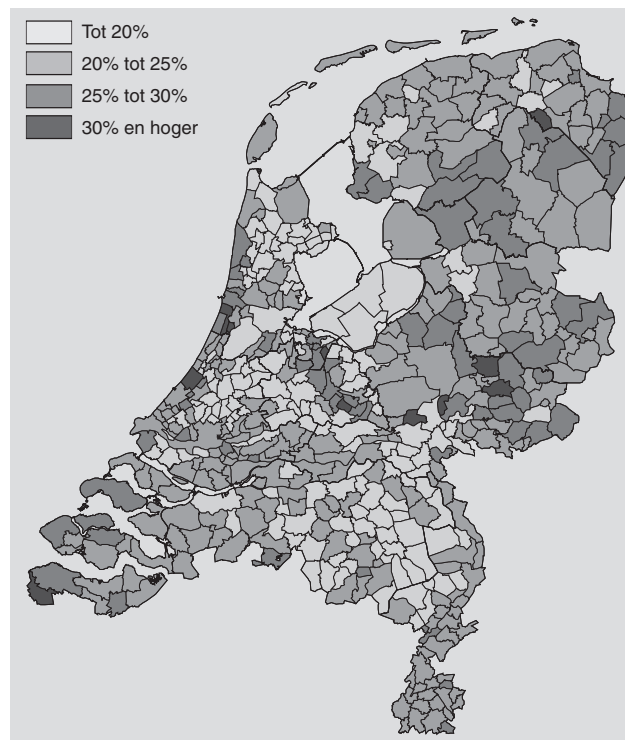
Eind 2000 telde Nederland 6,9 miljoen particuliere huishoudens. Hiervan ontving ruim een vijfde het hele jaar AOW. De 1,4 miljoen particuliere AOW-huishoudens bestonden voor meer dan de helft uit alleenstaanden. Van deze alleenstaande AOW'ers was bijna tachtig procent vrouw. Het aantal particuliere AOW-huishoudens nam tussen 1990 en 2000 met ruim 200 duizend toe, een groei van 16 procent. Het totaal aantal particuliere huishoudens groeide in deze periode met slechts 13 procent. Steeds minder AOW'ers leven in institutionele huishoudens zoals bejaarden- of verpleegtehuizen. In tien jaar tijd nam hun aantal met 24 procent af, tot 115 duizend.

Staat 1
Huishoudens met AOW'er(s), 1990–2000

	Particuliere huishoudens	w.o. met AOW'ers						AOW'ers in institutioneel huishouden
		totaal	alleenstaande AOW'er		(echt)paar		overig	
			totaal	w.o. vrouw	beiden AOW'er	één AOW'er		
x 1 000								
1990	6 128	1 239	587	476	344	146	162	152
1995	6 549	1 347	673	535	391	146	137	135
1999	6 855	1 429	716	563	422	164	127	121
2000	6 941	1 443	725	569	432	169	116	115
%								
Mutatie vanaf 1990	13	16	24	20	26	16	-29	-24

Bron: Inkomenspanelonderzoek.

1. Aantal huishoudens met AOW'ers per gemeente, 2000

Bron: Regionaal inkomensonderzoek.

Relatief veel huishoudens met een AOW'er komen voor in gemeenten in de noordelijke en oostelijke provincies. Ook in Zeeland ligt het aandeel AOW-huishoudens boven het landelijke gemiddelde. In Flevoland komen juist weinig AOW-huishoudens voor. In enkele gemeenten aan de kust, in het oosten van Utrecht en in het grensgebied van Overijssel en Gelderland ontvangt meer dan 30 procent van de huishoudens pensioen. In 2000 kwamen de meeste AOW-huishoudens voor in Rozendaal en Doorn (35 procent), gevolgd door Laren, Bennebroek, Gorsse en Renkum (33 procent).

3. Grote verschillen in hoogte aanvullende inkomsten

Vrijwel alle huishoudens met gepensioneerden ontvingen inkomsten naast de AOW. Zo hadden vier van de vijf AOW-huishoudens een aanvullend pensioen. Inkomen uit vermogen is de meest voorkomende andere inkomensbron. Vermogensinkomen kwam voor in 55 procent van de AOW-huishoudens. Slechts twee procent van de huishoudens had geen inkomsten naast de AOW.

De aanvullende inkomsten zorgen ervoor dat de bestedingsmogelijkheden van de meeste ouderen aanzienlijk groter zijn dan de AOW. Het besteedbare inkomen van alleenstaande AOW'ers bedroeg in 2000 gemiddeld 15 400 euro. Dit was 6 800 euro meer dan de netto AOW. Voor AOW-echtparen was het verschil tussen het besteedbare inkomen en de netto AOW groter, namelijk 11 400 euro. Het gemiddeld besteedbare inkomen van deze groep was 23 400 euro.

Gemiddeld over alle AOW-huishoudens kwam 42 procent van het inkomen voort uit de AOW en 34 procent uit aanvullende pensioenuitkeringen. Voor velen was de AOW de belangrijkste inkomensbron. Huursubsidie leverde een bescheiden bijdrage aan het inkomen van AOW'ers. De AOW-huishoudens die in 2000 huursubsidie kregen, ontvingen hiervan gemiddeld 118 euro per maand. Voor 63 duizend huishoudens vormde de huursubsidie de enige bron van inkomsten naast de AOW.

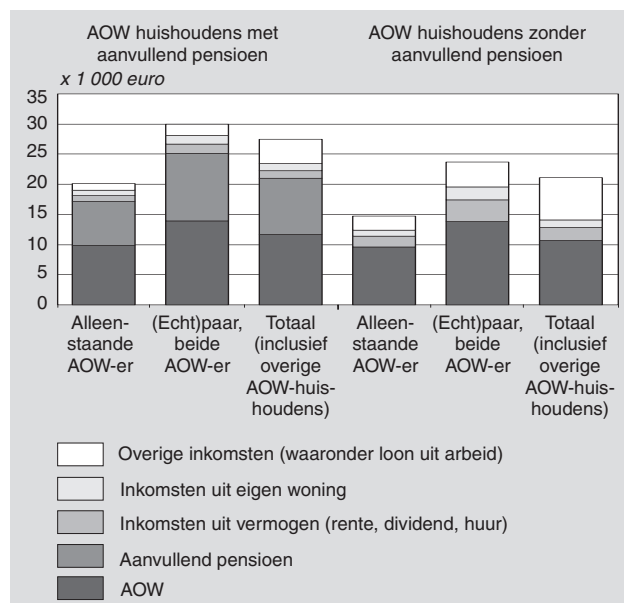
Van de 1,4 miljoen huishoudens die AOW kregen, ontving een deel slechts een gering bedrag aan aanvullende inkomsten. Zo had een op de vijf huishoudens minder dan 250 euro bruto per maand naast de AOW. Bij 85 duizend daarvan ging het om minder dan 100 euro. In deze cijfers zijn de 27 duizend huishoudens inbegrepen die geen aanvullende inkomsten hadden. In het aanvullend inkomen is ook de huursubsidie meegerekend. Wordt deze buiten beschouwing gelaten, dan blijkt dat 208 duizend huishoudens geen of minder dan 100 euro per maand aan aanvullende inkomsten ontvingen.

Naast ouderen met weinig of geen aanvullende inkomsten waren er velen die het beter hadden. Ruim een half miljoen AOW-huishoudens ontving 1 000 euro of meer per maand aan bruto-inkomsten naast de AOW. Met name huishoudens waar ook niet-AOW'ers deel van uit maken, hebben veel aanvullende inkomsten.

4. Aanvullend pensioen bij vier van de vijf AOW-huishoudens

Bijna 1,2 miljoen particuliere AOW-huishoudens ontvingen een aanvullend pensioen. De gemiddelde hoogte van het aanvullend

2. Samenstelling van het bruto inkomen van particuliere AOW-huishoudens met en zonder aanvullend pensioen, 2000

Bron: Inkomenspanelonderzoek.

pensioen was 780 euro per maand. Een deel van de pensioenen was echter laag. Zo waren er 390 duizend AOW-huishoudens met een aanvullend pensioen van minder dan 250 euro bruto per maand. Ruim 260 duizend huishoudens met AOW'ers hadden in het geheel geen aanvullend pensioen. Het ontbreken van een aanvullend pensioen werd in veel gevallen gedeeltelijk gecompenseerd door andere aanvullende inkomsten zoals loon en inkomen uit vermogen. Zo ontvingen AOW-echtparen (beiden AOW'er) zonder aanvullend pensioen gemiddeld 820 euro per maand aan andere aanvullende inkomsten. Voor paren met aanvullend pensioen waren deze inkomsten minder dan de helft daarvan, namelijk 400 euro.

Over het algemeen hadden AOW-huishoudens met aanvullend pensioen een hoger inkomen dan die zonder aanvullend pensioen. Alleenstaande AOW'ers zonder aanvullend pensioen hadden gemiddeld 310 euro per maand minder te besteden dan alleenstaanden met aanvullend pensioen. Bij AOW-echtparen was dit verschil nog 40 euro groter.

In periode 1995–2000 is het aandeel AOW'ers met een aanvullend pensioen met bijna twee procentpunten gestegen tot 82 pro-

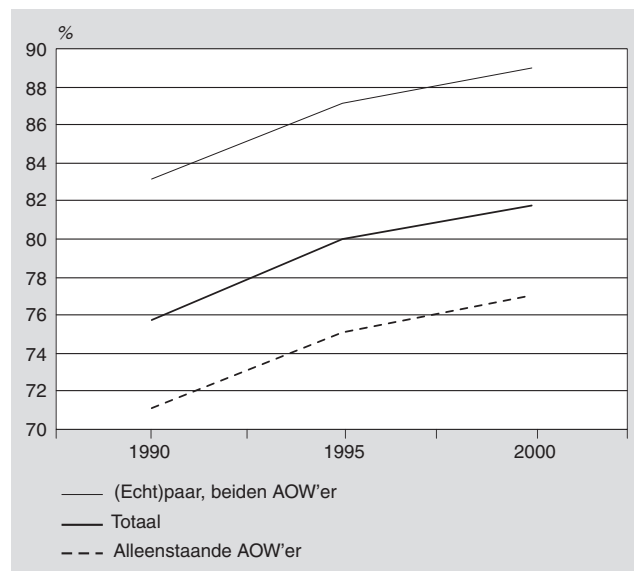
Staat 2
Particuliere AOW-huishoudens naar hoogte van aanvullend inkomen op de AOW, 2000

	Alleenstaande	(Echt)paar		Overig	Totaal	Totaal, exclusief huursubsidie
		beiden AOW'er	één AOW'er			
	x 1 000					
Zonder aanvullend inkomen	22	3	1	0	27	90
Met aanvullend inkomen, bruto per maand						
minder dan 50 euro	18	5	1	1	24	55
50– 100 euro	27	6	1	0	34	63
100– 250 euro	151	38	7	1	198	182
250– 500 euro	201	96	19	2	318	228
500–1 000 euro	144	113	36	7	300	286
meer dan 1 000 euro	162	171	104	104	541	539
totaal	703	429	168	116	1 416	1 353
Totaal generaal	725	432	169	116	1 443	1 443

Bron: Inkomenspanelonderzoek.

cent³⁾. In de vijf voorgaande jaren was dit aandeel nog met 4 procentpunt gestegen. Het percentage alleenstaanden met een aanvullend pensioen is gegroeid tot 77 procent. Paren met twee AOW'ers hebben het vaakst een aanvullend pensioen, namelijk in 89 procent van de gevallen.

3. Particuliere AOW-huishoudens met een aanvullend pensioen, 1990-2000

Bron: Inkomenspanelonderzoek.

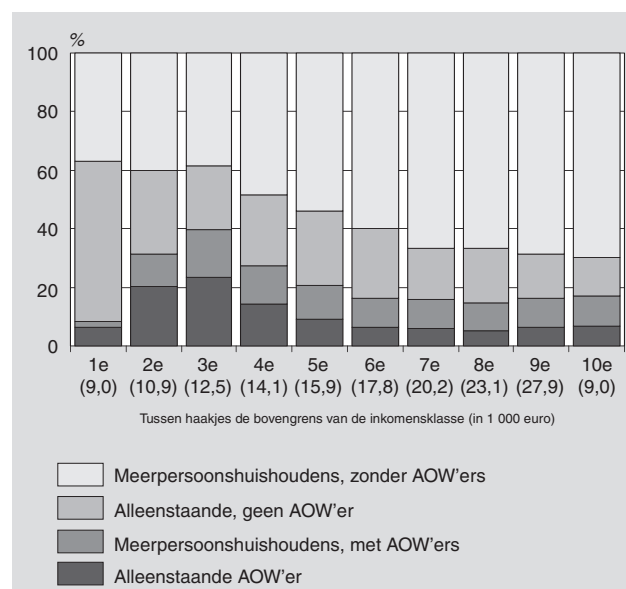
Bij de echtparen met AOW is het aanvullend pensioen van de afzonderlijke partners onderzocht⁴⁾. Er zijn grote verschillen tussen mannen en vrouwen. In 2000 had 19 procent van de vrouwen een eigen aanvullend pensioen. Bij de mannen was dit 90 procent. Over het algemeen hadden mannen ook een hoger aanvullend pensioen. Vrouwen met een eigen aanvullend pensioen ontvingen in 2000 gemiddeld 310 euro bruto per maand. Mannen ontvingen veel meer. Het gemiddelde aanvullend pensioen van mannen was 930 euro bruto per maand.

5. Welvaartsniveau AOW-huishoudens vijf procent onder gemiddelde

In 2000 was het gemiddeld besteedbare inkomen van de AOW-huishoudens 20 500 euro. Dit is ruim een zesde lager dan het gemiddelde inkomen van 24 800 euro van alle huishoudens. Onder AOW'ers komen echter veel alleenstaanden en tweeper-

soonshuishoudens voor. In deze huishoudens zijn daarom relatief weinig mensen van het huishoudensinkomen afhankelijk. Voor een goede vergelijking van het welvaartsniveau wordt daarom het besteedbare inkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Het resulterende inkomen noemen we het gestandaardiseerd inkomen. Na standaardisatie lag het inkomen van AOW-huishoudens in 2000 vijf procent onder het gemiddelde.

4. Particuliere huishoudens per decielgroep van het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen, 2000

Bron: Inkomenspanelonderzoek.

Op basis van het gestandaardiseerde inkomen zijn de huishoudens gerangschikt naar inkomenshoogte en vervolgens verdeeld in tien inkomensklassen van gelijke grootte. Deze inkomensklassen worden hieronder ook wel aangeduid als *decielgroepen*. In 2000 lag de grens tussen de vijf laagste en de vijf hoogste decielgroepen op 15 900 euro. AOW'ers waren relatief sterk vertegenwoordigd in de lagere inkomensklassen. Dit wordt vooral veroorzaakt door de alleenstaande AOW'ers. Ruim 70 procent van de alleenstaande AOW'ers behoort tot de eerste vijf decielgroepen. Van de andere AOW-huishoudens behoort 52 procent tot de onderste helft van de inkomensladder. In de onderste decielgroep kwamen echter weinig AOW-huishoudens voor. Deze inkomensgroep bestond voornamelijk uit studenten met een laag inkomen en uit zelfstandigen die een geringe winst boekten of verlies leden.

Staat 3 Aanvullend pensioen naar leeftijd en geslacht van ontvanger^(a), 2000

	Personen met aanvullend pensioen	Gemiddeld aanvullend pensioen (bruto per maand)	
		totaal ^(b)	w.v. met aanvullend pensioen
	% van totaal	euro	
Man	90	840	930
65-69 jaar	90	830	920
70-74 jaar	86	730	850
75-79 jaar	82	670	820
80 jaar en ouder	88	770	880
Vrouw	19	60	310

^(a) Personen uit particuliere huishoudens bestaande uit een (echt)paar waarvan beide partners AOW ontvangen.

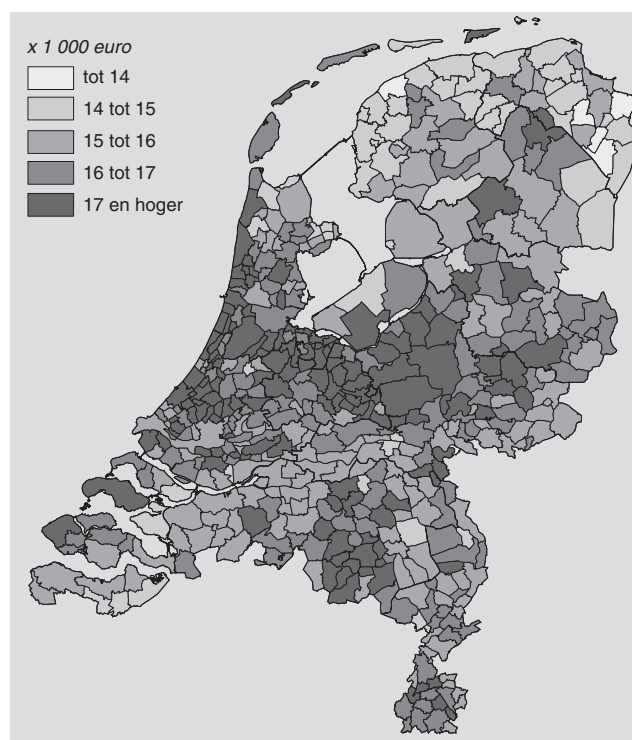
^(b) Inclusief personen zonder aanvullend pensioen.

Bron: Inkomenspanelonderzoek.

6. Welvaart AOW-huishoudens ongelijk over het land verdeeld

In het noorden van het land is het gestandaardiseerde inkomen van pensioenontvangende huishoudens aanzienlijk lager dan het landelijk gemiddelde. In 2000 was het inkomen van deze huishoudens in Groningen bijna 16 procent lager. In Friesland was dat ruim 14 procent. Ook in Rotterdam was het inkomen van AOW-huishoudens laag. Gemeenten waar het inkomen van pensioen-huishoudens hoger is dan landelijk, zijn vooral te vinden in een strook in het midden van het land.

5. Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen van huishoudens met AOW'ers, 2000

Bron: Regionaal inkomensonderzoek.

7. Achterblijvende koopkrachtstijging van AOW'ers

Tussen 1999 en 2000 nam de koopkracht⁵⁾ van AOW-huishoudens met 0,6 procent toe. De ontwikkeling van de koopkracht van huishoudens met AOW'ers bleef daarmee achter bij de koopkrachtverbetering van huishoudens zonder AOW'ers. Deze bedroeg gemiddeld 3,1 procent.

Sinds 1992 ligt de koopkrachtontwikkeling van AOW'ers minimaal een procentpunt lager dan die van de rest van de bevolking. Alleen tussen 1997 en 1998 was de koopkrachtverbetering van AOW-huishoudens met 2,7 procent bijna even groot als de koopkrachtverbetering van de overige huishoudens. Dit was een gevolg van de verhoging van de aanvullende ouderenaftrek.

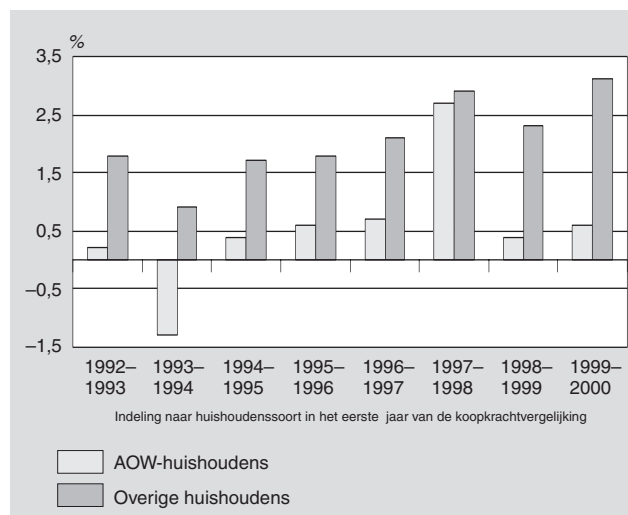
8. Technische toelichting

De tabellen en figuren bevatten voornamelijk uitkomsten van het Inkomenspanelonderzoek (IPO). Regionale gegevens zijn gebaseerd op het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO). Administraties van de van de belastingen vormen de voornaamste bron van het IPO en het RIO.

Huishoudens met AOW'ers

De gegevens hebben betrekking op particuliere huishoudens met ten minste één AOW'er. Alleen in tabel 1 worden ook AOW'ers in

6. Dynamische koopkrachtontwikkeling van particuliere huishoudens, 1992–2000

Bron: Inkomenspanelonderzoek.

institutionele huishoudens onderscheiden. Tot de AOW'ers worden alle personen gerekend die op 31 december van het jaar in Nederland woonachtig waren, ouder waren dan 65 jaar en het gehele jaar pensioen ontvingen. Uitgezonderd zijn derhalve 65-jarigen die in de loop van het jaar voor het eerst AOW ontvingen.

Inkomensbegrippen

Tot het *pensioeninkomen* worden gerekend de bruto uitkering AOW en aanvullend pensioen bestaande uit uitkeringen van pensioenfondsen en lijfrente-uitkeringen ontvangen van levensverzekeringsmaatschappijen en dergelijke.

Het *bruto inkomen* bestaat uit winst uit onderneming, bruto inkomsten uit arbeid, inkomsten uit vermogen (inclusief die uit eigen woning), en ontvangen bruto overdrachten. Tot deze laatste categorie behoren overdrachten rechtstreeks van de overheid (bijvoorbeeld huursubsidie en bijstandsuitkering), overdrachten via de sociale verzekeringen (zoals uitkering WW, ZW, WAO, AAW en AOW) en andere overdrachten (onder meer pensioenen en lijfrenten).

Het *besteedbaar inkomen* is opgebouwd uit het bruto inkomen verminderd met betaalde overdrachten en belasting op inkomen en vermogen. De betaalde overdrachten bestaan uit premies volksverzekeringen, premies werknemersverzekeringen en andere overdrachten zoals fiscaal aftrekbare echtscheidingsuitkeringen, premies particuliere ziektekostenverzekering en premies voor lijfrenten of voor periodieke uitkeringen bij ziekte of ongeval.

Om het *gestandaardiseerd inkomen* of de *koopkracht* te bepalen, wordt het besteedbaar inkomen van een huishouden door een equivalentiefactor gecorrigeerd. In de equivalentiefactor komen de schaalvoordelen tot uitdrukking die het gevolg zijn van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Met behulp van de equivalentiefactoren worden alle inkomens herleid tot het inkomen van een eenpersoonshuishouden. Op deze wijze zijn de welvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar gemaakt (zie Schiepers, 1993).

Inkomsten uit vermogen bestaan onder meer uit rente, dividend en de opbrengst van de exploitatie van onroerend goed; inkomsten uit de eigen woning worden in deze publicatie apart onderscheiden. Betaalde rente is met de inkomsten uit vermogen gesaldeerd. Een belangrijke kanttekening bij de vermogensinkomsten is dat deze bij circa 40 procent van de AOW'ers niet worden waargenomen. Dit is het geval, indien de voorheffing loonbelasting tevens eindheffing is en er geen aanslag inkomstenbelasting wordt opgelegd.

De *inkomsten uit eigen woning* bestaan uit het saldo van de economische huurwaarde van de woning en de met de woning samen-

hangende kosten zoals hypotheekrente, erfpacht en dergelijke. Kosten van groot onderhoud blijven buiten beschouwing.

Koopkrachtverandering

De (dynamische) koopkrachtverandering van een huishouden is de voor prijsverandering gecorrigeerde verandering van het gestandaardiseerde huishoudensinkomen. Als maat voor de koopkrachtontwikkeling van een bepaalde populatie wordt de mediaan van de koopkrachtveranderingen van de huishoudens uit die populatie gebruikt. Dit is de middelste van de naar grootte gerangschikte koopkrachtveranderingen van de huishoudens.

Noten in de tekst

- 1) Dit artikel is een actualisering van het artikel 'Inkomen van AOW'ers, 1999*' (Siermann, 2001). De gedeelten met regionale gegevens zijn gebaseerd op een artikel op de website van het Centraal Bureau voor de Statistiek (Ament, 2002).
- 2) Uit gegevens van de Sociale Verzekeringsbank over de periode 1995–1999 blijkt dat jaarlijks gemiddeld 150 duizend personen voor de eerste keer een AOW-uitkering ontvangen. Voorzover deze groep pas in de loop van het jaar voor het eerst AOW ontvangt, is deze in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.
- 3) In de jaren 1998 en 1999 is in het Inkomenspanelonderzoek het aantal huishoudens met een aanvullend pensioen onder-

schat. De ontwikkeling in het aantal AOW-huishoudens met aanvullend pensioen kan daarom allen over een langere periode worden bepaald. De onderschatting wordt veroorzaakt door een aantal gevallen waarin pensioeninkomen niet als pensioen is waargenomen.

- 4) Het gegevensmateriaal van het CBS maakt geen onderscheid tussen pensioen dat door de betrokkene zelf opgebouwd is, en nabestaandenpensioen. In verband daarmee is deze analyse beperkt tot AOW-echtparen. Anders dan bijvoorbeeld alleenstaanden ontvangen personen met een partner doorgaans alleen aanvullend pensioen dat door de betrokkene zelf is opgebouwd.
- 5) Dit blijkt uit cijfers over de dynamische koopkrachtontwikkeling.

Literatuur

- Ament, P.C.J.M., 2002, *Welvaart AOW-huishoudens ongelijk over het land verdeeld*. Webmagazine Centraal Bureau voor de Statistiek, 15 juli 2002.
- Schiepers, J.M.P., 1993, *Equivalentiefactoren volgens budgetverdelingsmethode, 1986–1990*. Supplement bij de Sociaal-economische maandstatistiek (5), blz. 32–40.
- Siermann, C.J.L., 2001, *Inkomen van AOW'ers, 1999**. Sociaal-economische maandstatistiek (7), blz. 25–29.